Žrtve rata u BiH i dalje traže kompenzaciju

Author: Selma Boračić
Petnaest godina nakon rata u Bosni i Hercegovini, mnoge žrtve tek treba da dobiju kompenzaciju za pretrpljene patnje.

Piše: Selma Boračić (TU br. 704, 3. avgust 2011.)

Kada je Žepa pala u ruke Vojske Republike Srpske 25. jula 1995. godine, ubrzo nakon što je obližnja Srebrenica doživjela istu sudbinu, stotinjak muškaraca Bošnjaka iz ovog grada krenuli su ka Makedoniji, ne bi li umakli srpskim snagama i tako spasili živu glavu.

Ali, da bi stigli do Makedonije, prvo su morali preći preko Srbije. Tamo nisu očekivali nikakve probleme, jer Srbija u to vrijeme zvanično nije bila u ratu sa Bosnom i Hercegovinom.

Međutim, kada su prešli granicu sa Srbijom, mnoge od njih zarobila je Vojska Jugoslavije, koja je bila pod kontrolom Beograda.

Među zarobljenim Žepljacima bio je i Amir Omerspahić, tada dvadesetjednogodišnjak. On tvrdi da je jedan od muškaraca iz njegove grupe ubijen odmah nakon što ih je VJ zarobila.

Omerspahić kaže da je nakon toga prebačen u zatvoreniči logor Šljivovica pored Užica, te da su on i drugi Bošnjaci predati srbijanskoj policiji.

„Imali su tamnoplave uniforme. Mislio sam da će nas tretirati bolje nego vojska, ali oni su bili još gori. Tukli su nas sve vrijeme", kaže Omerspahić, pogleda prikovanog za pod.

Kaže da je u tom logoru proveo pola godine.

"U tim barakama smo danima bili bez hrane i vode. Kada bismo dobili nešto hrane, stražari su brojali do deset, i onaj ko dotad ne bi pojeo svoj obrok dobio bi batine", tvrdi on.

Omerspahić dodaje da je najgore bilo noću. Policajci su svakom zatvoreniku dali srpski nadimak i tako ih prozivali.

„Mene su zvali Kraljević Marko. Ako bi prozvali nekog od nas, a mi se ne bismo odmah odazvali, uslijedile bi batine", prisjeća se on.. "Kad bismo išli po vodu ili u klozet, morali smo se prvo prekrstiti, reći naglas svoje srpsko ime, i tek tad bi nas pustili da prođemo. To maltretiranje je trajalo prilično dugo."

Prema podacima kojima raspolaže Savez logoraša BiH, Omerspahić je jedan od preko 800 ljudi koji su za vrijeme rata u ovoj zemlji odvedeni u dva logora u Srbiji - Šljivovica i Mitrovo Polje.

Iako je Savez logoraša BiH uložio nekoliko kolektivnih tužbi protiv Srbije sa zahtjevima za reparaciju, sudovi u Beogradu tek treba da odluče u u korist tužitelja. U dva predmeta sudije su presudile da nema dovoljno dokaza da su ti centri zapravo bili zatvorenički logori i da su tamo počinjeni ratni zločini..

Omerspahić kaže da srbijanske vlasti sve vrijeme tvrde da su to bili izbjeglički centri, a ne zatvorenički logori.

"Oni su rekli da su bili naši spasioci, da je logor u kojem su nas držali bio izbjeglički centar i da su nas držali u Srbiji radi naše vlastite sigurnosti. Kakva je to sigurnost kada su ljudi bili maltretirani i mučeni, a troje ih je umrlo", kaže on.

Kao i brojni drugi bivši zatočenici logora u Srbiji, Omerspahić ima sve potrebne dokumente Međunarodnog komiteta Crvenog krsta koji dokazuju da je 1995. godine on bio u Srbiji. Međutim, ne može dobiti dokumentaciju iz Užica, jer je, navodno, njihova arhiva uništena.

Iako su uložili žalbe na presude suda u Beogradu kojima je odbijen njihov zahtjev za reparaciju, bivši logoraši ne očekuju drugačiji ishod ni ovog puta. Oni ističu da stvarna uloga Srbije u ratu u BiH tek treba da bude utvrđena sudskim putem, te da bi i to moglo imati uticaja i na njihove tužbe.

Prema riječima Senada Jusufbegovića, pravnika pri Savezu logoraša BiH, ukoliko Haški tribunal presudi da je Srbija bila direktno umiješana u rat u BiH, podnosioci tužbi će moći lakše dokazati da je policija Srbije imala razlog da zadrži bošnjačke civile u pritvorskim centrima i da s njima loše postupa. Drugim riječima, bit će lakše dokazati da su u tim logorima počinjeni ratni zločini.

PROBLEMI S KOMPENZACIJAMA U BOSNI

I oni koji su zarobljeni u BiH tokom rata imaju problema s ostvarivanjem prava na nadoknadu koju traže od lokalnih vlasti.

Iako nema zvaničnih podataka, procjenjuje se da je za vrijeme rata u BiH bilo više od 600 zatvoreničkih logora i pritvorskih centara. U njima su u najvećem broju bili zatočeni civili, ali bilo je i logora za ratne vojne zarobljenike i dezertere. Neki su zarobljenici prošli kroz više logora, a njihovo zatočenje trajalo je i po nekoliko godina.

Državni Zakon o pravima civilnih žrtava i žrtava torture u BiH tek treba da bude usvojen, što onima koji nisu bili pripadnici oružanih snaga otežava ostvarivanje prava na adekvatnu kompenzaciju.

Od trenutka kad je predložen, Nacrt Zakona o pravima civilnih žrtava i pravima žrtava torture pratile su opstrukcije, tvrdi Saliha Đuderija iz Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH.

Prema njenim riječima, entitetska ministarstva ne mogu doći do kompromisa koji bi bio prihvatljiv za sve.

„Zakon o pravima civilnih žrtava i pravima žrtava torture trenutno je u postupku usaglašavanja između entiteta", kaže ona.

Prema bosanskim zakonima, civilnom žrtvom rata smatra se osoba koja je ranjena, nestala ili je izgubila život usljed ratnih djejstava. Osobe koje su preživjele seksualno zlostavljanje i silovanje definirane su kao posebna kategorija civilnih žrtava, ali zakon ne obuhvata i one koji su bili zatočeni i mučeni u zatvoreničkim logorima. Oni stoga nemaju pravo na mjesečnu naknadu iz kantonalnih, općinskih ili entitetskih budžeta, kao ostale civilne žrtve rata.

Zasad, oni koji su u logorima preživjeli mučenje i nečovječno postupanje svoja prava mogu tražiti jedino sudskim putem.

Predsjednik Saveza logoraša BiH, Murat Tahirović, kaže da Savez ima približno 55.000 članova, od kojih je svaki od njih u zatvoreničkim logorima proveo u prosjeku 60 dana. Savez je dosad podnio više od 15.000 tužbi lokalnim sudovima, a većina njih, približno 12.000, završila je u sudovima Republike Srpske.

Bosanskohercegovački sudovi do sada su donijeli oko 20 presuda u korist tužitelja. Dodijeljeni iznosi su različiti i kreću se od nekoliko stotina do nekoliko hiljada eura. Međutim, ovaj novac još nikom nije isplaćen.

Tahirović smatra da BiH institucije, prvenstveno sudovi, još nisu spremne da se suoče s problemom kompenzacija. On naglašava da čak i u odlukama o isplati kompenzacija u različitim dijelovima zemlje postoje ogromne razlike u iznosima.

"U jednom slučaju, osobi koja je u zatvoreničkom logoru provela 6 mjeseci dosuđen je iznos od 4.400 eura, a drugoj, koja je bila u zatočeništvu tri mjeseca , dodijeljeno je 15.000 eura", kaže Tahirović.

“Nama je najbitnije da vlasti u BiH shvate da to nije pravi način na koji treba rješavati problem reparacija. Krajnje je vrijeme da počnu ozbiljno razmišljati o pronalasku adekvatnog rješenja."

Prije dvije godine Savez logoraša Republike Srpske predao je Općinskom sudu u Sarajevu 536 tužbi protiv Federacije BiH za ratne zločine počinjene u logorima u kojima su zatvarani i mučeni srpski civili i vojnici od 1992. do 1996. godine.

Predsjednik Saveza logoraša RS, Branislav Dukić, kaže kako su ti procesi u toku, te da još nije okončan niti jedan predmet.

Prema njegovom mišljenju, presude kojima se prepoznaje patnja žrtve važnije su za proces pomirenja od samih naknada.

„Nije toliko u pitanju materijalna strana koliko ona ljudska. Žrtve dobiju moralnu satisfakciju kad vlasti priznaju njihovu patnju. Bez toga nema ni pomirenja, ni suživota u BiH“, kaže Dukić.

UTICAJ PRESUDA HAŠKOG TRIBUNALA NA TUŽBE

U decembru prošle godine, vlasti Republike Srpske dobile su približno 1.400 zahtjeva za kompenzaciju od Saveza civilnih žrtava rata Kantona Sarajevo, u ukupnom iznosu od 470 miliona eura, i to za patnje koju su pretrpjeli stanovnici Sarajeva tokom opsade grada od 1992. do 1995. godine.

Pravnu osnovu za ove zahtjeve Savez je pronašao u presudi Haškog tribunala u slučaju protiv bivšeg komandanta Sarajevsko-romanijskog korpusa Vojske Republike Srpske, generala Stanislava Galića.

Galić je 2006. godine u žalbenom postupku osuđen na doživotnu kaznu zatvora za zločine koje je počinio protiv civila u opkoljenom Sarajevu. Oko 12.000 Sarajlija ubijeno je, a mnogo ih je više ranjeno u 44-mjesečnoj snajperskoj paljbi i granatiranju sa srpskih položaja.

Međutim, u januaru ove godine, vlasti Republike Srpske odbacile su sve ove tužbe kao nevažeće, tvrdeći da se ne temelje na adekvatnim dokazima. Stotine zahtjeva za kompenzaciju vlasti su opisale kao "organizirani politički čin" protiv Republike Srpske.

Savez logoraša Republike Srpske najavio je da će tužiti Hrvatsku čim Haški tribunal donese odluku u žalbenom postupku protiv hrvatskog generala Ante Gotovine.

U aprilu ove godine Tribunal je donio presudu prema kojoj je Gotovina kriv za progone, ubistva i druge ratne zločine počinjene nad srpskim civilima tokom operacije Oluja u avgustu 1995. godine, osudivši ga na zatvorsku kaznu u trajanju 24 godine. Približno 200.000 Srba napustilo je Hrvatsku tokom ove ofanzive, a mnogi od njih su se kasnije nastanili u Republici Srpskoj.

“Presuda u slučaju Gotovina pružit će nam priliku da dokažemo da su Srbi stradali u Hrvatskoj i da bi za to trebali dobiti kompenzaciju”, kaže Dukić.

Vlasti bosanskih Srba tvrde da su nakon operacije Oluja hrvatske snage napale Mrkonjić Grad na sjevernozapadu Bosne, koji je tada bio pod kontrolom bosanskih Srba, ubivši nekoliko stotina Srba i uništivši hiljade njihovih domova. Oni vjeruju da će presuda u slučaju Gotovina pomoći u njihovom zahtjevu da Hrvatska kompenzira žrtve.

U međuvremenu, Savez logoraša BiH iščekuje presudu u slučaju protiv bivšeg načelnika srbijanskog DB-a Jovice Stanišića i njegovog pomoćnika Franka Simatovića.

Stanišić i Simatović optuženi su za učestvovanje u udruženom zločinačkom poduhvatu s ciljem prisilnog i trajnog uklanjanja nesrpskog stanovništva iz velikih dijelova Hrvatske i BiH putem progona, ubistava i deportacija Hrvata, bosanskih muslimana i bosanskih Hrvata.

Savez logoraša BiH nada se da bi presuda u ovom predmetu mogla rasvijetliti ulogu Srbije u ratu u BiH..

“Zaista nam treba presuda koja će razotkriti stvarnu ulogu Srbije u ratu u Bosni, jer bi to pomoglo žrtvama u traženju nadoknada”, kaže Tahirović.

ŽRTVE SILOVANJA TRAŽE SVOJA PRAVA

Kada su u martu ove godinečetvorica bivših pripadnika Hrvatskog vijeća obrane proglašena krivim za zločine protiv Bošnjaka u logoru Vojno, koji je bio pod kontrolom HVO-a, i osuđena na ukupno 69 godina zatvora, Saja Ćorić je osjetila ogromno olakšanje.

Ćorić je bila jedna od zarobljenica u ovom logoru, u kojem je bila maltretirana i silovana. O tome više ne želi govoriti. Danas je predsjednica Centra žrtava logora Vojno iz Mostara.

Kaže kako još uvijek nije spremna da traži naknadu za patnju koju je pretrpjela za vrijeme boravka u ovom logoru. Ono što njoj, kao i većini silovanih tokom rata, najviše smeta jeste činjenica da njihov pravni status još nije adekvatno definiran.

„Naše udruženje želi da se status žrtava silovanja definira na nivou države, a ne entiteta, kako bi te žrtve postale odgovornost države, a ne entiteta", kaže ona.

Razlog za ovaj zahtjev je nesrazmjer u iznosima koje žrtve silovanja u različitim entitetima dobijaju.

"Dokazati status žrtve rata teško je samo po sebi, ali kad je riječ o kompenzacijama, jasno je da se žrtve u Federaciji i one u Republici Srpskoj ne tretiraju na isti način. Mjesečna kompenzacija za žrtve silovanja u Federaciji iznosi približno 280 eura, dok u RS-u ona iznosi svega 50 do150 eura", kaže Maja Šoštarić iz udruženja Žene Ženama.

POTREBNO JE HITNO RJEŠENJE

Entiteti u svojim budžetima nemaju sredstva namijenjena za kompenzaciju civilnim žrtavama rata, ali pritisnuti sve većim brojem tužbi, svjesni su da će uskoro morati naći neko rješenje.

Udruženja žrtava vjeruju da je jedini način na koji se ovaj problem može adekvatno riješiti usvajanje državnog zakona koji će svim civilnim žrtvama garantirati jednaka prava, bez obzora na to iz kojeg entiteta dolaze.

“Kad konačno shvate da će taj zakon definirati broj žrtava i iznos koji je potreban za reparacije, moći ćemo govoriti o pomirenju u BiH, kaže Tahirović iz Saveza logoraša BiH.

Selma Boračić je obučena novinarka IWPR-a iz Sarajeva. Ovaj tekst je dio projekta Priče iz tranzicije, koji podržava Vlada Kraljevine Holandije.

Location: Balkans
Topic: Conflict

Source URL: https://iwpr.net/sr/global-voices/%C5%BErtve-rata-u-bih-i-dalje-tra%C5%BEe-kompenzaciju